

חבל נחלתו

הרי שהכשירו את הסכך הנמצא תחת הגג להצטרף לסוכה בתור סכך פסול ובכך להכשיר את הסוכה כולה. ונראה שאף במקרה דילן, כיון שהסכך הפסול מחמת הגג שמעליו, מגיע לדופן, הוא מצטרף ליצור דופן עקומה ולהכשיר את כל הסוכה. וכן הדין אם במקום סכך שם כלים או דברים הפסולים מלהחזיק את הסכך הרי אלו יוצרים דופן עקומה ובלבד שלא יהא שם אור.

באופן שכל הסכך שמתחת לכיסוי הגג ברוחב ארבעים צ"מ הוא פסול, והוא סכך פסול ברוחב ד' טפחים, מ"מ לא מצטרף סכך הפסול שמחוץ להדופן לסכך הפסול שבפנים הדופן בתוך הסוכה, כמבואר במג"א סי' תרל"ב סוס"ק א' – ועי' בפמ"ג שם דנראה דפוסק כן כהמג"א, דכיון דהכותל מפסיק ביניהם לא מצטרף, וממילא לא נשאר בתוך הסוכה רק סכך פסול פחות מג' טפחים דלא מיפסל". וכ"כ בשו"ת מנחת יצחק [ה"ו סי' ס].

סימן כא

סוכה שדפנותיה נמוכות

לעשרה טפחים, ומגביה את הסוכה לגובה עשרה לסכך.

וצריך לדון מה הדין בבור עשרה שסיכך על גביו. ואת"ל שכשרה, בור שבעה והגביה את דפנות הסוכה מע"ג הקרקע וסיכך עליהן. ולכאורה כשם שגידוד חמישה ומחיצה חמישה מצטרפין (גיטין ט"ו ע"ב), כן כאן תצטרפנה שתי הדפנות להשלים לעשרה. ולא מצאתי בפוסקים שדנו בכך (וראה להלן).

[2] סוכה גבוהה מכ' אמה "זבנה בה עמוד שהוא גבוה עשרה טפחים ויש בו הכשר סוכה. סבר אביי למימר גוד אסיק מחיצתא, א"ל רבא בעינן מחיצות הניכרות וליכא" נד' ע"ב]. המקרה לא התקבל להלכה, אולם יש ללמוד ממנו לפי אביי שאי"צ שהדפנות תהיינה ניראות לעומד בפנים ולא לעומד בחוץ, שהרי הסוכה היא המשטח שע"ג העמוד, הדפנות הן ב"גוד אסיק מחיצתא" מקירות העמוד, והסכך הוא סכך הסוכה הגבוה מעשרים אמה מהקרקעית, אולם פחות מעשרים אמה מקרקע העמוד. בדעת

שאלה

סוכה על מרפסת עם מעקה בנוי, אשר בגלל הגבהת קרקעיתה, הדפנות שבתוכה (=המעקה) נמוכות מעשרה טפחים, וגובה הסכך בתוכה יותר מעשרה טפחים, אולם מבחוץ דפנותיה גבוהות מעשרה טפחים (ביחס לאדמה מסביבה, בגלל הפרשי גבהים בין תוך הסוכה לחוצה לה). האם היא כשרה, או שצריך לתקן את הדפנות ולהוסיף להן?

תשובה

א. צריך לברר עבור מי צריכות להיות הדפנות גבוהות עשרה טפחים, האם לעומד בחוץ או לעומד בפנים או לשניהם, או לאחד מהם איזה שיהיה.

ב. נביא כמה סוכות אשר מהן יש ללמוד תשובה לשאלה לעיל.

[1] סוכה פחותה מעשרה טפחים וחקק בה להשלים לעשרה – כשרה נד' ע"א, תרל"ג ס"ן. מבחוץ ניראות דפנות נמוכות, והחקק מבפנים משלים את הדפנות

חבל נחלתו

שמספיק בהיכר המחיצות לאלה שאינם יושבים בסוכה (דיירי הבית), כדי להחשיבן כדפנות לסוכה. וא"צ שתהיינה ניכרות ליושב בסוכה. ואמנם דעה זו לא התקבלה להלכה, ואין פוסקים כרמב"ם, אולם ניתן ללמוד ממנה שאין צריך שהדפנות תהיינה ניכרות דוקא ליושבים בסוכה, וע"כ כיון שהן ניכרות ליושבי הבית או לעומדים מחוץ לבית כדפנות הבית די בכך.

וכן נראה מלשון הרמב"ם שלגבי עמוד (פ"ד הי"ד) כתב: "בנה בה עמוד ויש בו הכשר סוכה פסולה, שאין אלו מחיצות הנכרות ונמצא על גב העמוד סכך כשר בלא דפנות". ולעומת זאת לגבי נעץ קונדיסין כתב (פ"ד הי"א): "הואיל והסיכוך על שפת הגג כשרה ורואין את המחיצות התחתונות כאילו הן עולות למעלה על שפת הסיכוך". ונראה שהבדיל בין עמוד שהוא מלא ואין מחיצותיו משמשות כמחיצות, לבין בית שקירותיו הם מחיצות לדייריו ועליהן ניתן להגיד גוד אסיק ואין הן נחשבות למחיצות שאינן ניכרות¹.

[4] "סיכך ע"ג אכסדרה שיש לה פצימין" [י"ח ע"א] הסביר במשנה ברורה [ס"י תר"ל ס"ק ל"ז]: "סיכך ע"ג אכסדרה — פי' אכסדרה זו היא שני כתלים זה כנגד זה ומקצתה מקורה וסמוך לקירוי עד הקצה האחר סיכך הסכך, נמצא שהסוכה הזו אין לה אלא ב' כתלים. ופצימין הוא שני עמודים בולטים ברוח השלישי אע"פ שבסוכה אחרת שאין לה אלא שני כתלים ועשויים כמבוי זה כנגד זה אמרינן בס"ג דצריך פס ד' ומשהו

רבא, הפוסל, צריך לדון מה כונתו, האם כלל אין דין גוד אסיק או שישנו דין גוד אסיק בסוכה ואעפ"כ בעינן מחיצות ניכרות. הר"ן כתב שאין גוד אסיק בדיני סוכה. ולגבי מחיצות הניכרות כתב: "דאע"ג דבשבת אמרינן גוד אסיק, לא אמרינן הכי לגבי סוכה, דבעינן בה מחיצות הניכרות כענין דירה"..." לעומתו העיטור והריטב"א, וכן הפנ"י כתבו שלמחיצות שאינן מגיעות לסכך צריך דין גוד אסיק כדי להמשיכן עד הסכך.

לגבי מחיצות הניכרות לא בורר בראשונים למי המחיצות צריכות להיות ניכרות. והריטב"א כתב: "פי' מורי נ"ר מחיצות הנכרות ונראות עמה משא"כ בשבת דלא בעינן נראות עמה". ונראה שכונתו שעימה היינו עם הסוכה, ועדיין לא הוברר מדבריו למי צריכות להיות ניכרות. ליושבים בה או לעומדים מחוץ לה או לשניהם.

[3] נעץ ארבעה קונדיסין על שפת הגג וסיכך על גביהן [ד' ע"ב, ס"י תר"ל ס"ן]. סוכה זו נפסלה מספק עפ"י גירסת הסוגיא, כמבואר בפוסקים, ורב שרירא גאון והרמב"ם [פ"ד הי"א] עפ"י גירסא אחרת הכשירו. ודעתם הובאה בשו"ע.

הדפנות אין נראות לא לעומד מבפנים ולא לעומד מבחוץ וההו"א להכשירה היא ע"י גוד אסיק מחיצתא של הבית. ובתוס' [ד"ה אבל] (וכן בתוס' רא"ש ובר"ן ועוד ראשונים): "דחשיב מחיצות ניכרות טפי מעמוד משום דיכרות בבית". עולה מדבריו

1. הפנ"י סיים את בירורו לגבי מחיצות הניכרות בכך שלדעתו כל חשיבות מחיצות הניכרות מדרבנן, ונ"מ בשעה"ד.

חבל נחלתו

המטה אפי' לענין שבת לא חשיב רה"י דבית שאין תוכו י' וקריו משלימין ל' בתוכו אין מטלטלין כי אם ארבע אמות ופשיטא דלענין סוכה אפי' ה' חלל עשרה **כיון דאין בדפנות המטה בפנים עשרה רק שמבחוץ יש מחיצות עשרה** והרי גידוד לא מהני בסוכה דעמוד גבוה עשרה לא מהני בסוכה דבעינן מחיצות הניכרות, וה"ה גידוד חמשה ומחיצה חמשה דלא מצטרפי. סוף דבר דין זה צע"ג ותמיהני שלא עמד בזה אצד מנושאי כליהם של הטור וש"ע".

והנה מה שהקשה שאין בדופן עשרה כיון שמשמשים על המיטה והיא דירה סרוחה. כבר כתב בב"י שכיון שאין הדפנות תומכות את הסכך נמדדת הסוכה מהקרקע ולא מהמיטה. והרי לגבי הגובה כאילו הכניס רהיטים לסוכה שאין ממעטים מגובהה. וכן בערוה"ש (סי' תר"ל סל"ו) כתב: "ואי קשיא הא אם תנטל המיטה לא ישארו דפנות להסוכה אך אין עניין זל"ז, דלגבי הדפנות חשבינן דופני המיטה לדפנות הסוכה אבל לא לעניין המעטת האויר דזהו כמו שנעמיד שלחן בסוכה או כסא גבוה באופן שלא ישאר מראשם עד הסכך י' טפחים האם תפסל הסוכה בשביל זה, וה"נ כן הוא לעניין הכשר סוכה אנ"ג דא"א ליטלה מפני הדפנות שיחסרו להסוכה דלענין הכשר הסוכה חשבינן לה כשאר כלים המטלטלים שאין פוסלים את הסוכה בהמעטת אויר שלהם".

ואף מה שכתב האב"נ שאע"פ שמבחוץ יש עשרה כיון שמבפנים אין עשרה לא נחשב כרה"י צ"ב, שהרי במקרה הראשון שהובא לעיל החקק מצטרף לדפנות להשלים לעשרה. ואמנם המחיצה ניכרת לעומד בפנים, אבל אינה ניכרת בי' טפחים

כאן די בפצימין דכיון שיש פצימין אמרינן **פי תקרה יורד וסותם**, כלומר פי תקרה של האכסדרה שהוא הקירוי של אכסדרה יורד וסותם נמצא שיש לסוכה דופן ג' אבל בלא פצימין לא אמרינן דיורד וסותם. **ופצימין אלו אנ"פ שאינם נראים בפנים לעומד בסוכה אלא לעומד חוצה לה** וגם לא נעשו לכתחלה בשביל מחיצת הסוכה מ"מ מועילים..."

בסוכה זו הדופן ניכרת לעומדים מבפנים או לעומדים מבחוץ, ואעפ"כ היא נחשבת לדופן.

תוס' [ד' ע"ב ד"ה סכך] לגבי עמוד (מקרה [2]) כתב: "לבסוף מטיק בעינן מחיצות הניכרות. ולא דמי לסיכך ע"ג אכסדרה שאין לה פצימין דשיליה פירקין **דפי תקרה חשיב שפיר מחיצות הניכרות**". היינו: פי תקרה נחשב כבר מחיצות ניכרות לעומת גוד אסיק. וכ"כ הר"ן שפי תקרה נחשב מחיצות הניכרות יותר מעמוד.

מתבאר מהמקרים שהבאנו, שבסוכה צריך מחיצות הניכרות, אולם הגדרת ניכרות אינה ברורה. ועכ"פ יש ומכשירים כשאין המחיצות ניראות לעין כל, בין אם מחיצות שגדרן ההלכתי קובען (פי תקרה, גוד אסיק במחיצות בית לרמב"ם), ובין אם מחיצות שניכרות ליושבים בתוכה בלבד (מחיצות שבעה וחקק עוד ג') או שרק לבאים מבחוץ (סוכה כאכסדרה).

ג. באבני נזר [ח"מ סי' ק"צ] כתב:

"בש"ע או"ח (סי' תר"ל סעיף י"ג) 'אם סמך הסכך על עמודים והכרעיים (=של המיטה) הם דפנות אפי' אין מכרעי המטה ולסכך עשרה טפחים כשרה'. והדברים תמוהים... ואף אם נסבול דוחק זה קשה טובא, הא אפי' קרקע

חבל נחלתו

עמוק עשרה א"כ יש כאן מחיצה עשרה ואז כשרה הסוכה אפילו הסכך גבוה הרבה כמבואר סי' תר"ל ס"ט. וא"כ אין כאן ספק אלא אי חשבינן זה מחיצות הנכרות כיון שאינן נכרים רק בפנים, וזה לכאורה יש לפשוט ממה דמכשרינן בסוכה דף י"ט נראה מבפנים ושוה מבחוץ והכי נקטינן כמש"כ סי' תר"ל ס"ק כ"ה דכמו דמכשרינן מחיצה שלישית של טפח כשאינה נראה מבחוץ רק בפנים כמו"כ יש להכשיר ג"כ בשאר מחיצות כנלענ"ד. עולה מדבריו לגבי השאלות שהעלינו שדפנות הניכרות למאן דהו כשרות, ואי"צ שתהיינה ניכרות דוקא מבפנים או מבחוץ. כמו"כ בור שעומקו עשרה וסיככו על גביו – כשר לסוכה.

לעומתו ערוה"ש [פוס"י תרל"ג] כתב על שאלת הפמ"ג: "ולפענ"ד פשיטא דפסול דהא בכה"ג בשפת הגג ג"כ הרבה פוסלין כמ"ש בסי' תר"ל, ואפילו להיש מכשירין לא הכשירו רק בכותלים שעל הקרקע וראיה דהא באמצע הגג לדברי הכל פסול והרי בבית יש מחיצות הניכרות אלא ודאי דבעינן ניכרות בחוץ גלוי לכל". ודבריו צריכים עיון, הרי במחיצה שבעה וחלק השלים את המחיצה הסוכה כשרה. ועולה מדבריו שמחשיב מחיצות לניכרות אף פחות מעשרה טפחים, ומצריך שתהיינה ניכרות מבחוץ. ולפי דבריו המסכך מעל בור עמוק עשרה אינו יוצא ידי חובה, וצ"ע. עכ"פ לפי דבריו, בשאלה הנוכחית הסוכה כשרה, כיון שהדפנות ניכרות מבחוץ.

מסקנה

נראה לענ"ד, שלפחות בשאלת הסוכה שלפנינו יסכימו האחרונים שכשרה. הן מצד שאי"צ שהדפנות תהיינה ניכרות

לעומד בחוץ. ולפי פשט דבריו משמע לגבי הספק שהעלינו לעיל שבבור שבעה ובנה עליו מחיצה שלושה אין יוצא י"ח וצ"ע. ואולי במקרה דילן, אף האב"נ יכשיר, שהרי מבחוץ ישנן דפנות עשרה טפחים, ומבפנים עד לסכך יותר מעשרה טפחים. ואמנם ליושבים בתוך הסוכה אין היכר של מחיצות עשרה טפחים, אולם לבאים מבחוץ יש בדופן עשרה טפחים.

ד. בפרי מגדים [סי' תרל"ג א"א ס"ק ט'] התקשה: "צ"ע בור עמוק י"ט ויותר ונעץ על שפתו ד' קונדסין גבוהין וסיכך עליהם, אי אמרינן גוד אחית (אצ"ל אסיק) דמחיצות ניכרות בפנים, א"ד מחיצות ניכרות בחוץ בעינן, וסדורו משמע בפנים סגי, וצ"ע".

ונראה שבעייתו היא: האם די שהמחיצות ניכרות ליושב בפנים, או שצריך שתהיינה ניכרות מבחוץ. וקצ"ע עליו, הרי במקרה הראשון (מחיצות וחלק בו) ג"כ אין מחיצות בגובה י' ניכרות, ואולי התקשה בגלל הצורך לומר גוד אסיק. ולדעתו אם סיכך על שפת הבור ודאי כשרה, אולם התקשה אם הסכך מוגבה כמה אמות מעומק הבור, אולי בגלל שמסתמכים על גוד אסיק, מחיצות אלו שאינן ניכרות "מבטלות" את היכר המחיצות בבור. (ואליבא דהר"ן המחיצות כשרות ללא גוד אסיק).

ובערול"נ [סי' תרל"ג ס"ק י"ג] כתב על דברי הפמ"ג: "והנה עיקר ספיקו לכאורה נפשט דהא בסי' תר"ל ס"ח סתם השו"ע כשיטת הסוברים דנעץ ד' קונדסין על שפת הגג לא מהני, ודיינו כמש"כ הר"ן דלא אמרינן גוד אסיק לענין סוכה כיון דהאבעיא בגמרא לא אפשרה אזלינן לחומרא, א"כ גם הכא לא אמרינן גוד אחית. אכן באמת לא הבנתי למה צריך כאן לגוד אחית או אסיק כיון דהבור

חבל נחלתו

במלואו למקום האסור אבל בפחות מד' טפחים מותר על הבליטה וכ"ש בכל הגג (והביא שם שכן הוא ג"כ דעת הרא"ש ובאמת ברא"ש לא משמע כן וכבר השיגו בזה הבית מאיר וכן בנתיב חיים) אבל מסתימת הפוסקים משמע דאפילו בולט הגג משהו לחוץ לכתלים אסור כל הגג בטלטול משום דכיון שלמעלה על הגג אין המחיצות ניכרות אינו רה"י [פמ"ג] אכן במ"ב הבאתי דעת הגר"א וא"ד דמתירין בכל גווני א"כ עכ"פ באין הבליטה רוחב ד"ט בודאי יש לסמוך להקל בטלטול". ונראה שה"ה לכאן במחיצה המעובה בחלקה העליון.

ועוד, בשו"ע [או"ח סי' שמ"ה סט"ז] כתב: "גג הבולט על מחיצות הבית בענין שאין מחיצות הבית ניכרות לעומד על הגג, הוי כרמלית ואפי' הוא גבוה ורחב הרבה". היינו דוקא אם אינן ניכרות לעומד על הגג, וכאן המחיצות ניכרות לעומד עליהן או לגוחן מעליהן כיון שכל העיבוי הוא כמה ס"מ. וכ"כ בשו"ע הגר"ז (סי' שמ"ה סכ"ג): "גג הבולט על מחיצות הבית בענין שאין מחיצות הבית ניכרים ונראים לעומדים על הגג כשמתכלין תחת רגליהם כגון גגין שלנו. אין אומרים במחיצות אלו גוד אסיק". נראה ע"כ שאין העיבוי בקצה המעקה גורם לכך שאי אפשר יהיה לומר גוד אסיק מחיצתא. ומלבד זאת כבר הבאנו שהר"ן סובר שכלל אין גוד אסיק בסוכה, וכן הערול"ג סובר שמחיצות שיש בהן עשרה טפחים אי"צ בגוד אסיק מחיצתא כדי להמשיכן עד לסכך אפילו גבוה הרבה.

לכולם, אלא לעומדים בפנים או לעומדים בחוץ (ערול"ג), או שגובה שבעה טפחים ג"כ נחשב ניכר ואי"צ בעשרה דוקא (ערוה"ש). כש"כ לפי התוס' שסברו שפי תקרה נחשב מחיצות הניכרות, ולפי הרמב"ם שאומרים גוד אסיק מדופן המשמשת כמחיצה (קיר בית), ואותה דופן נחשבת למחיצה ניכרת. ועדיין תישאר השאלה במידה והמעקה גבוה מבחוץ ונמוך מבפנים ארבעה טפחים (כגון שעולים לסוכה במדרגות האם גם אז כל בעלי הדעות הנ"ל יסכימו שהמחיצה ניכרת. כמו"כ לא נפשטה בבירור שאלת בור שסיכנו מעליו האם כשר כסוכה וצ"ב).

בשולי הדברים

אגב הדיון הנ"ל הערנו שהמג"א [תר"ל ס"ק ח'] כתב לגבי קונדיסין על בית שאף לפי הרמב"ם כשר אם קירות הבית עולים ישר למעלה, אבל אם תקרת הבית בולטת מע"ג הקירות א"א לומר גוד אסיק. ושאלוני הרי מעקה המרפסות אשר עליהן היתה השאלה לעיל, מעובים במקצת בצידן העליון לצורך ישיבה עליהם. וע"כ האם ניתן להגיד גוד אסיק במקרה כזה? הנה בביאור הלכה [סי' שמ"ה ד"ה גג הבולט וכו'] כתב החפץ חיים: "הנה המ"א בסימן שע"ד סק"ה הביא דעת התוספות דדוקא בשבולט הגג לחוץ כשיעור ד' טפחים דאז יש על אותו השטח שם כרמלית וממילא אסור בטלטול כל הגג משום דנפרץ